

Atıf Şekli: Yavaş, Mehmet. (2022, Ocak 04). “Yöneten Birey Olmak ve Okullarda Siyaset,” *Sosyal Bilimler*. sosyalbilimler.org/yöneten-birey-olmak-okullarda-siyaset

Yöneten Birey Olmak ve Okullarda Siyaset

Mehmet Yavaş

Pek çok kavram temsil ettiği anlamlar bakımından büyük önem arz etmektedir. Bu kavramlara örnek olarak siyaset kavramı da yüzlerce yıl boyunca üzerinde en fazla tartışma yapılan ve çağlara ve dönemlere göre değişimler göstermesine karşılık varlığını ve önemini koruyan bir kavramdır. Öyle ki; günümüzde temel uğraş alanı olan devlet yönetimi meseleleri olarak nitelendirilmesine karşılık devlet oluşumundan çok daha eskiye giden bir yapıya sahiptir. Bunun nedeni siyasetin etki ve uğraş alanı noktasında sınırlı bir alana hapsedilemeyecek kadar önemli bir kavram olmasıdır.

Bu kadar kritik bir kavramın öğretilmesi de büyük önem arz etmektedir. Nitekim sadece siyasal bilgi verme noktasında yapılacak çalışmalar siyaset kavramının anlamını yansıtmamaktadır. Hepsinden önemlisi siyaseti ve onun temsil ettiği diğer bileşenleri de bir beceri olarak yaşama uyarlamak asıl önemli noktadır. Bu nedenle küçük yaşlardan itibaren bireylere kazandırılması ayrıca önem arz etmektedir. İşte bu noktada siyaset okuryazarlığı kavramı ortaya çıkmaktadır.

“Siyaset Okuryazarlık” ya da orijinal anlamıyla *Political Literacy* uzun yıllar boyunca akademik ve mesleki çalışmalarda değinilen bir kavram olmasına karşılık teorik ve kavramsal olarak ilk kez İngiltere’de kullanılmıştır. 1990’lı yıllarda İngiltere’de resmi müfredatın takip edilmesi zorunluluğunun ortadan kaldırılmasıyla birlikte okullar arasında farklı vatandaşlık eğitimi türleri ortaya çıkmıştır. Bunun yanında artan göç ve buna bağlı sorunlar, gençler arasında seçimlere ve siyasal katılıma yönelik isteksizlik gibi pek çok toplumsal sorunun baş göstermesinden dolayı İngiliz İşçi Partisi’nin iktidarı döneminde bu sorunlara yönelik çözüm bulmak ve ortak bir vatandaşlık anlayışını sağlamak için 1998 yılında bir komisyon kurulması kararlaştırılmıştır. Komisyonun başkanlığına da aynı zamanda hükümette Eğitim Bakanı olarak görev yapan David Blunkett’in üniversiteden hocası olan Bernard Crick getirilmiştir. Crick’in başkanlığında toplanan komisyon tarafından Crick Raporu adıyla anılan Okullarda Vatandaşlık ve Demokrasi Eğitimi Raporu ortaya çıkmıştır (Crick, 1998). İngiltere’de yeni vatandaşlık anlayışını ortaya koyan bu rapor 2002 yılında uygulamaya konulmuştur. Bernard Crick’in önceki çalışmalarında da değinmiş olduğu siyaset okuryazarlık kavramına raporda da teorik olarak yer verilmiştir.

2007 yılına kadar komisyonun ortaya koyduğu bu vatandaşlık müfredatının uygulanmasına devam edilmiştir. 2007 yılında vatandaşlık eğitimi konusunda yeniden bir düzenleme yapılmasına karşılık siyaset okuryazarlığı vatandaşlık eğitimi müfredatında yerini korumuştur (Ajegbo, Kiwan ve Sharma, 2007). Bu dönemle birlikte uzun yıllar boyunca özellikle vatandaşlık ve sosyal bilgiler eğitimi araştırmalarında sıklıkla kullanılan kavram ülkemizde de 2018 yılında yayımlanan Sosyal Bilgiler Öğretim Programı'nda öğrencilere doğrudan kazandırılması istenilen bir beceri olarak (Politik Okuryazarlık Becerisi) olarak yer almıştır.

Siyaset okuryazarlığın politik okuryazarlık olarak sosyal bilgiler programı kapsamında yer alması temel vatandaşlık eğitimi ile doğrudan ilgili olmasından kaynaklıdır. Çünkü siyaset sosyal yaşamda önemli kavramdır. Diğer taraftan sosyal yaşamda bu kadar önemli olan ancak bu kadar çekinilen başka bir kavramda yok gibidir. Siyasetin gündelik yaşamda çekinilen bir kavram olduğu ortadayken eğitim ortamında bunu işleyebilmek ayrı bir tartışma konusudur. Ancak ne kadar tartışılrsa da siyasetin gerekliliği ve insan yaşamı için önemi tartışılmaz bir gerçektir.

Benzer şekilde Süleyman İnan da siyaset okuryazarlığı meselesine herkesin siyasiliği başlığı üzerinden giriş yapmaktadır (İnan, 2021: 25). Bu herkesin siyasiliği meselesinde vurguladığı siyasetin günümüzde yer etmiş olduğu anlam olan devlet yönetimi ya da devlet yönetimine katılma ile sınırlı olmadığı ve yaşamın her alanında mevcut olduğu üzerinedir. Yazar aynı zamanda sadece siyasetle uğraşmak kadar uğraşılacak zaman ve mekânın önemine de değinmektedir. Bu durumu demokrasilerin temel özelliği olan çoğunluk vurgusunun hâkim olduğu ortamda vatandaşların da siyasetle uğraşısının ne kadar önemli olduğunu anlatmaktadır. Yazar kitabında siyaset anlayışı ile doğrudan demokrasinin ve açık toplumun bağı üzerinde durmakta ve ilişkisel önemine dikkat çekmektedir (ss. 26-7). Yazara göre; siyasetin yaygın faaliyet olarak kabul görmesinde demokratik yönetimlerin yaygınlığı temel noktadır. Ancak burada eksik kalan nokta günümüzde sadece siyasetin demokratik ortamlarda yaşaması değil demokrasileri ayakta tutma ya da yozlaştırma noktasında da kilit önemde olduğudur. Siyaset her ne kadar demokrasiler sayesinde faaliyet alanını genişleten bir uğraş alanı olsa da varlığını borçlu olduğu demokratik sistemlere karşı da en büyük tehdidi gösteren yine siyaset olmaktadır. Ne yazık ki günümüzde demokrasinin temel kurumları olan parlamentolar demokrasiyi yıkıma sürükleyen başlıca aktörler konumundadır (Levitsky ve Ziblatt, 2018). Bu noktada Benjamin Barber'in (1995: s. 18) "Etkin diktatörlükler büyük liderler gerektirir. Etkili demokrasiler ise büyük yurttaşlara ihtiyaç duyar" sözünde belirttiği gibi siyasetin uygulanması için sağlıklı bir zemin yaratan demokrasinin ve demokratik kurumların ötesinde etkin vatandaşların varlığına ve çabasına bağlıdır. Bu becerilerin ve faaliyetlerin uygulama alanını oluşturan ise siyaset okuryazarlığıdır. Daha önemlisi siyaset okuryazarlığı yukarıda belirttiğimiz gibi sosyal bilgiler öğretim programında politik okuryazarlık olarak yer alan bir beceri türüdür. Bu nedenle kavramsal ve teorik olarak ilk

ortaya konulduğu çalışmalarda da salt siyasal bilgi verme anlamının ötesinde eylemsel boyuta yönelik vurgu vardır.

Meseleye girişi kavramsal temeller üzerinden yapan yazar öncelikli olarak her kavramı detaylı olarak açıklamaya ve temel niteliklerini ortaya koymaya çalışmaktadır. Siyasetin temel niteliği ve öneminden sonra yazarın değindiği konu okuryazarlık kavramının ne olduğu ve içerdiği anlam üzerinedir. Okuryazarlığın kelime kökeni üzerinden başlamış olduğu bilgi verme işlevinde temel anlamda okuma yazma eylemi olan (*reading and writing*) ve günümüzde okuryazarlık olarak bahsettiğimiz (*literacy*) farkına değinen yazar bu anlamda yerel örnek olarak millet mektepleri üzerinde durmaktadır. Bu okuryazarlık mektepleri üzerine Mümtaz Turhan'ın ünlü eseri *Garplılaştırmanın Neresindeyiz*'de "İptidai bir kavmi medenileştirmek gayesiyle sadece okuma yazma öğretirseniz, okuma yazma bilen iptidai bir kavim elde etmiş olursunuz" (Turhan, 2018: s. 83) sözü yazarın hurda teferruat adını verdiği bilgilendirici küçük bilgi kutucuklarına uygun bir örnektir. Yazar okuryazarlık kavramının günümüzde ifade etmiş olduğu anlamın ne olduğunu ortaya koyarken Sanders'nin (2017) "günümüzde okuryazarlık insanın içselleştirerek deneyimlerine aktardığı devingen bir sistemdir" (s. 11) sözüyle ifade ettiği gibi okuryazarlığın söz konusu olduğu alanda bilgi ve beceri birlikteliğini yansıttığını da açıkça belirtmektedir.

İkinci bölümde yazar siyaset ve okuryazarlık kavramları konusunda detaylı bilgi verdikten sonra siyaset okuryazarlığının ne olduğu konusuna açıklık getirmeye çalışmaktadır. Burada iki önemli meseleye değinen yazar ilk olarak neden politika kavramı yerine siyaset kavramını kullandığına ve sosyal bilgiler öğretim programında geçen politik okuryazarlık kavramı yerine siyaset okuryazarlığı kavramını kullanmayı tercih ettiğine değinmektedir. Yazar ilk olarak siyaset ve politika kavramını kitap boyunca birbirinden ayrı kavramlar olarak almadığını da belirtmekte ve siyaset okuryazarlığının Türkçe literatüre girişi sürecinde yeterli okuma yapılmadığı görüşünü ortaya atmaktadır. Üzerine düşünülmeden doğrudan çeviri yöntemiyle bu kavramın kullanıldığına ve politik okuryazarlık yerine politika okuryazarlığı kavramının kullanımının daha uygun olacağına değinmektedir. Bu yapılmadığı için de siyaset okuryazarlığı kavramını kullanmayı tercih ettiğini belirtmektedir (ss. 63-4). Siyaset okuryazarlığı meselesinde kavramların önemine de değinen yazar Bernard Crick'ten atıfla siyaset okuryazarlığına sahip bireylerin kavramlar konusunda bilgisi olması gerektiğini de vurgulamaktadır (s. 63) ancak günümüzde siyaseti ve siyaset anlayışını kökten etkileyen iki kavram olan post-truth ve popülizm kavramlarına ise değinmemektedir. Son yıllarda bu iki kavramın siyaset anlayışında köklü değişimleri ortaya çıkardığı bir gerçektir. Bu nedenle en azından hurda teferruat adını vermiş olduğu kısımlarda bu kavramlardan ve etkilerinden kısaca bahsedilmesi faydalı olabilirdi.

Burada küçük bir parantez daha açmak gerekmektedir. Yazarın hurda teferruat olarak adlandırdığı kitabın sayfa aralarında yer alan bilgilendirici küçük okuma parçaları okuyucuya meseleleri kavrama açısından büyük kolaylık sağlamaktadır. Örneğin; siyaset okuryazarlığın becerileri olarak saydığı siyasal bilinçlenme ve yönetime katılım bilgisi noktasında örnekler vermesi oldukça bilgilendiricidir. Ancak bu örneklem seçimini noktasında yerel örnekler verilmesinin okuyucu açısından çok daha dikkat uyandıracığı ortadadır. Nitekim Rosa Park olayı örneğinden ziyade 2013 yılında meydana gelen gezi parkı eylemlerinde ortaya çıkan duran adam eylemi çok daha doğru ve güncel bir örnektir. Bir diğer açıdan Rosa Park olayının kendiliğinden gelişen tepkisel bir durum örneği değil organize bir protesto eylemi olduğu da dikkat edilmesi gereken bir meseledir. Bu açıdan yazarın bahsetmiş olduğu kendiliğinden gelişen tepkisel durum örneğini tam olarak yansıtmamaktadır.

İlerleyen bölümlerde kamusal vatandaşlık ve dünya vatandaşlığı idealine de değinen yazar bu idealin imkânsızlığına yönelik görüşünü ortaya atmaktadır. Ulusal sınırların ve devletlerin güçlendiği, kalkması beklenen sınırların yüksek duvarlarla çevrildiği bir çağda olduğumuz gerçeği (Marshall, 2021) göz önüne alındığında yazarın bu konuda bahsetmiş olduğu fikirlerin doğruluğu şüphe götürmez bir gerçektir.

Siyaset okuryazarlığının tarihçesi ve gelişim süreci üzerine yazdığı bölümde (s. 102) dikkat çekici bir öneri ortaya atmaktadır. Yazara göre; sosyal bilgiler dersi kapsamında ortaokul düzeyinde verilmesi istenilen siyaset okuryazarlığını üç kademe olarak lise düzeyinde ve sonraki düzeylerde verilmesi gerekmektedir. Yazar bireylerin temel siyaset bilgilerini almaları gereken düzeyin ortaokul, beceri ve eylemsel kazanımları edinmeleri düzeyinin ise lise olması gerektiği fikrini ortaya atmaktadır. Üçüncü aşama da ise siyaset okuryazarlığının nihai amacı olan yöneten birey olma basamağına ulaşarak eylemsel boyuta geçmelerini savunmaktadır. Siyasetin ve siyaset eğitiminin sosyal yaşam için önemi açısından düşünüldüğünde bireyleri aktif katılımcı siyaset okuryazarı yapmak için uzun yıllara yayılan sistematik bir eğitim sürecinin gerekliliği de yazar tarafından bu kapsamda ortaya konulmaktadır.

Üçüncü ve son bölümde yazar öncelikli olarak eğitim ve siyaset ilişkisine değinmektedir. Kitap boyunca siyaset eğitiminin gerekliliğine yönelik argümanlarını güçlü bir şekilde ortaya koymuş olsa da eğitim ve siyaset arasındaki ilişkinin huzursuz bir ilişki olduğunu da belirtmektedir. Her ne kadar Türkiye’de siyasetin kapsamına giren pek çok meselenin hassas konular olduğunu söylese de bu durumun sadece Türkiye’ye özgü olmadığını ve dünya üzerindeki hemen her ülkede karşılaşılan temel bir sorun olduğunu açıklamaktadır. Yazarın bu ifadesi siyasetin evrensel yansımasını göstermesini açısından önemlidir. Genel olarak bakıldığında da eğitim ve siyaset ilişkisi konusunda ülkeler arasında farklılaşan temel nokta siyasetin ve siyasetin temsil ettiği kurumsal yapıların eğitim sistemlerinden beklentilerini hayata geçirme çabalarındaki farklılaşmalar

üzerinedir (Yavaş ve Hamarat, 2021). Yazar bu açıdan da eğitim ve siyaset ilişkisinin ortaya çıkardığı gerilimsel havayı yumuşatma noktasında siyaset okuryazarlığının büyük fayda sağladığı görüşünü ortaya atmaktadır. Bu bağlamda siyaset okuryazarlığının siyasal işleyiş ve olgular gibi temel siyaset bilgisiyle sınırlı olmadığı ve kavramsal bilgiye de ayrıca önem verdiğini belirtmektedir.

İkincil olarak yazarın değindiği konu politik eğitimidir. Kitabın ilk bölümünde herkesin siyasiliği başlığı altında bahsettiği siyasetin toplumsal yaşam içerisindeki öneminden bahisle eğitim ve politikanın buluşma noktasını da toplumsallaşma süreci bağlamında aktarmaktadır. Bu ortak noktada amaçlananın ise siyasetin eğitimdeki üç ana hedefi üzerine oturtmaktadır. Bunlar sırasıyla; makbul vatandaşlık, medenileştirme eylemi ve sosyal disiplinazyondur. Yazara göre makbul vatandaştan kasıt her ülkede olduğu gibi devletin kendi arzuladığı ideal vatandaş prototipini yaratması üzerinedir. Medenileştirme eylemi olarak kastedilen ise bireylerin hedeflenen uygarlık düzeyine çıkartılmasıdır. Bu uygarlık düzeyinin Türkiye özelinde karşılığı çağdaş uygarlık seviyesine çıkartılmasıdır. Son olarak belirtilen sosyal disiplinasyon hedefinde ise eğitim aracılığıyla sosyal kontrol işlevinin sağlanmasıdır. Bu noktada eğitim toplumu disipline edecek bir aygıt vazifesi görmektedir. Okullarda sınıf başkanının konuşma ya da bağırma gibi “uygunsuz görülen” bazı aktiviteleri yapan öğrencileri tahtaya yazması ya da *Cin Ali* kitabı serisinden hareketle öğretmen sınıfa girdiğinde “günaydın” dedikten sonra bütün öğrencilerin her birlikte ayağa kalkarak senkronize bir şekilde “sağol” cevabını vermelerini temel örnekler olarak belirtmektedir.

Yazar politik eğitimden ve onun temel işlevlerinden bahsettikten sonra politik sosyalizasyona değinmektedir. İlk olarak sosyalleşmenin ne olduğuna ve temel işlevlerine açıklık getiren yazar hemen arkasından sosyalleşmenin bir diğer boyutunu oluşturan politik sosyalleşmeyi açıklamaktadır. Politik sosyalleşmeyi kavramsal anlamda ilk kez kullanan Herbert H. Hyman’dan hareketle bireylerin gelecekteki siyasal tutumlarını doğrudan belirleyen ve çok erken yaşlarda öğrenilen sosyal değerler olarak tanımlamaktadır. Politik sosyalleşme konusunda Türkiye’de yapılan çalışmalara değinen yazar politik sosyalleşmenin de toplumsallaşma sürecine benzer şekilde aktif ve pasif olarak iki başlığa ayrıldığını vurgulamaktadır. Bireylerin aktif bir politik sosyalleşme içerisinde olması durumunda siyasi sürece katılım gösteren ve bu katılım ölçüsünde de siyaseti ve sistemi etkileyebilen bireylerin ortaya çıkabileceğini belirtmektedir. Bu durum siyaset okuryazarlığının da nihai amacı olarak adlandırılan bilgi ve beceri sahibi olarak aktif ve katılımcı bireylerin ortaya çıkması amacına da uygun düşmektedir.

Siyaset eğitiminin önemi ve işlevinden bahsettikten sonra yazarın değindiği temel konu siyaset eğitiminin ne zaman ve nasıl verilmesi gerektiği üzerinedir. Bu bağlamda mevcut siyaset eğitimi sürecini ve bu eğitimi verme noktasında yetkili olacak öğretmenlerin durumuna da değinen yazar okullarda siyaset eğitimi dersi üzerine bir öneri

sunmaktadır. Bu öneriye göre ortaokul 7. veya 8. sınıfta seçmeli olarak, lise 10. veya 11. sınıf düzeyinde ise zorunlu ya da seçmeli olarak okutulması gerektiğini belirtmektedir. Yazar burada önceki bölümlerde de belirttiği gibi ortaokul düzeyinde verilmesi gerekenin temel siyaset bilgisi, lise düzeyinde verilmesi gerekenin ise siyaset okuryazarlık becerisi olması üzerinedir. Sosyal bilgiler dersi öğretim programında mevcut olarak politik okuryazarlık becerisi ortaokul düzeyinden itibaren öğrencilere kazandırılmaya çalışılmaktadır. Ancak yazar diğer derslerin kazanımları ve hazır bulunuşlukları noktasında siyaset eğitimi dersinin en erken 7. veya 8. sınıf düzeylerinden itibaren verilmesi gerektiği görüşünü ortaya atmaktadır.

Siyaset konularının okullarda işlenişi meselesine de açıklık getiren yazar ilkokul düzeyinden liseye kadar hayat bilgisi ve sosyal bilgiler dersleri gibi siyaseti ve siyaset konularını doğrudan ya da dolaylı olarak içeriğinde barındıran dersleri inceler. Yazara göre bu dersler içerisinde her ne kadar siyasete ve siyaset konularına değinilse de bu derslerin çıktıkları bağlamında düşünüldüğünde siyaset bilgisini öğrencilere kazandırma konusunda yetersizlerdir. Bu nedenle özellikle ortaokullarda ve lisede siyaset konularının sistemli olarak öğretilmesi için bağımsız bir siyaset bilgisi dersinin olması gerektiği fikrini ortaya atmaktadır. Bu dersin işlenişi kapsamında yapılacak olan iki temel yöntemi belirtmektedir. Bunlar; *ilgi çekecek sorular* belirlemek ve *anlaşılır dil kullanmak* üzerinedir.

Yazarın son olarak bahsettiği bir diğer önemli mesele de siyaset okulları üzerinedir. Siyaset okuryazarlığı kavramını İngiltere ulusal vatandaşlık müfredatına sokan Bernard Crick'in ardından onun takipçilerinin kurmuş olduğu araştırma merkezlerinin işlevlerinden örnekle dünyanın çeşitli yerlerinde ortaya çıkan bu kuruluşlara değinir. Siyaset okulları olarak adlandırılan bu kuruluşların kurumsallaşma biçimleri birbirlerinden farklı olsa da işlev ve amaçları bakımından benzer yapıdadırlar. Bu kuruluşların temel amaçlarını oluşturan demokrasinin yayılması sürecine katkı ve siyasal katılım sürecinde bireylerin doğru siyasal bilgi ve becerilerle donatılmasını sağlamak. Yazarın dünyadaki siyaset okullarının açılma yerleri ve tarihlerini aktardığı bölümde dikkati çeken bir başka nokta daha mevcuttur. İlke kez ünlü siyaset bilimci Samuel Huntington'ın ortaya atmış olduğu demokratikleşme dalgaları teorisi (Huntington, 1996) seyrinde düşündüğümüzde bu siyaset okullarının açılması ve yayılmasının da demokrasinin dünyada yayılma seyriyle bir paralellik gösterdiği ortadadır. Bu durum yazarın kitabın girişinde ortaya atmış olduğu siyasetin ve siyasal eylemin demokrasi ve açık toplumlar özelinde gelişen bir uğraş alanı olduğu fikrini de doğrulamaktadır.

Sonuç

Süleyman İnan'ın bu çalışması anlaşılır ve doyurucu bilgiler içeren bir eser olmasının yanı sıra okullarda siyasetin ve siyaset eğitiminin nasıl olması gerektiğine yönelik güçlü bir öneri sunmaktadır. Siyaset okuryazarlığı kavramı Türkiye'de literatüre girmesi ve tartışma zemini bulabilmesi açısından oldukça yeni bir kavramdır. Bu nedenle yeni bir alan

olması göz önünde bulundurulduğunda çalışmalarda sıklıkla karşılaşılan temel sorun araştırmacıların yeterli düzeyde bilgi sahibi olmadan ve araştırma yapmadan konu üzerine çalışmalar ortaya koymasıdır. Bu çalışmalar genel anlamda yabancı kaynakların aktarımı ve yapılan çalışmaların tekrarı üzerine olmaktadır. İnan'ın bu noktada farkı doğrudan siyaset ve siyaset eğitimi üzerine çalışmalarının olmasıdır (İnan, 2016a, 2016b). Daha önemlisi bu çalışmalarında yapmış olduğu olanı aktarmak yerine mevcut durumu ve sorunları teşhis edip teorilerini ve önerilerini ortaya atmasıdır. Bu noktadan bakıldığında İnan'ın bu eserinin ilgili literatürde büyük bir boşluğu doldurmasının yanı sıra konuya yönelik yeni bir bakış açısı sunması yönünden de önemlidir. İkinci olarak konular arası ilişki bütünlüğünün sağlanabilmesi ve okuyucuya bütünsel bir bakış açısı sunmayı başarabilmesi de eserin bir diğer önemli noktasıdır.

Diğer yandan siyaset okuryazarlığı kavramı yazarın da belirttiği gibi bir beceri türüdür. Daha da önemlisi mevcut olarak sosyal bilgiler dersi öğretim programında da öğrencilere doğrudan kazandırılması istenilen beceriler kapsamında yer almaktadır. Bu nedenle siyaset ve okuryazarlık kavramlarının detaylı olarak işlendiği eserde beceri kavramına değinilmemesi eserin eksik olan bir yönüdür. En azından kitap içerisinde yer alan bilgi kutucukları içerisinde beceri kavramının ne olduğuna ve temsil ettiği anlamlara değinilebilirdi. Ayrıca yazar siyaset okuryazarlığının ne olduğu konusuna teorik olarak çok doyurucu bir cevap vermesine karşılık bireylere kazandırılması noktasında nasıl bir etkinlik faaliyetleri yapılması gerektiğine yeteri kadar değinmemiştir. Ancak bunun yazarın siyaset okuryazarlığının eylemsel boyutu kapsamında ayrı olarak bir çalışma ortaya koyma hedefinden kaynaklı olabileceği ihtimalinden kaynaklı olması da muhtemeldir.

Kaynakça

Ajegbo, Keith, Dina Kiwan, ve Seema Sharma. (2007). *Cirriculum Review: Diversity and Citizenship*. Nottingham: Department for Education and Skills.

Barber, Benjamin. (1995). *Güçlü Demokrasi; Yeni Bir Çağ İçin Katılımcı Siyaset*. İstanbul: Ayrıntı Yayınları.

Crick, Bernard. (1998). *Education for Citizenship and the Teaching of Democracy in School: Final Report of Advisory Group on Citizenship*. London: Qualifications and Curriculum Authority.

Huntington, Samuel. (1996). *Üçüncü Dalga; Yirminci Yüzyıl Sonlarında Demokratlaşma*, Çev. Ergün Özbudun, Ankara: Yetkin Yayıncılık.

İnan, Süleyman. (2016). “Çocuk ve Siyaset: Sosyal Bilgiler Dersinde (Okullarda) Siyaset Eğitimi —Bir Teorik Çerçeve Denemesi—” *Uluslararası Sosyal Bilgiler Eğitimi (USBES) Bildiriler Kitabı*, Denizli: Pamukkale Üniversitesi, ss. 38-46.

———. (2016). *Genç Bilgi Siyaset*. İstanbul: Doğan Egmont Yayınları.

———. (2021). *Siyaset Okuryazarlığı: Yöneten Birey Olmak ve Okullarda Siyaset Eğitimi Mümkün mü?* İstanbul: Yeni İnsan Yayıncılık.

Levitsky, Steven ve Daniel Ziblatt. (2018). *Demokrasiler Nasıl Öler?* Çev. Derya Dinç, İstanbul: Salon Yayınları.

Marshall, Tim. (2021). *Duvar Çağı; Neden Bölünmüş Bir Dünyada Yaşıyoruz?* Çev. Burhan Yüksektaş, İstanbul: Epsilon Yayıncılık.

Sanders, Barry. (2017). *Öküzün A'sı; Elektronik Çağda Yazılı Kültürün Çöküşü ve Şiddetin Yükselişi*, Çev. Şehnaz Tahir, İstanbul: Ayrıntı Yayınları.

Turhan, Mümtaz. (2018). *Garplılaşmanın Neresindeyiz?* Ankara: Altınordu Yayıncılık.

Yavaş, Mehmet ve Ercenk Hamarat. (2021). “Eğitim ve Politika İlişkisi” *Çocuklukta Politik Toplumsallaşma* içinde, Mehmet Akif Sözer ve Turgay Öntaş, ss. 1-23. Ankara: Pegem Yayınları.

Kayda Değer Akademik Metinler mottosuyla, 10 Ağustos 2015 tarihinde yayın hayatına başlayan *sosyalbilimler.org*, sosyal bilimler meselelerine yoğunlaşan, gönüllülük odaklı, açık erişim, akademik bir web sitesidir. Hakkında detaylı bilgi almak için sosyalbilimler.org/hakkinda sayfasını, ekibimizde gönüllü olarak görev almak için sosyalbilimler.org/basvuru sayfasını ziyaret edebilirsiniz.

Facebook, Twitter, Instagram ve YouTube’da @sosbilorg kullanıcı adıyla *Sosyal Bilimler*’i takip edebilirsiniz.

sosyalbilimler.org/abonelik sayfasından e-bülten abonesi olarak, her pazar günü, o hafta içinde *sosyalbilimler.org*’da yayımlanan çalışmaların tamamını size gönderilecek bir e-posta ile alabilirsiniz.

sosyalbilimler.org’da yayımlanan metin, video ve podcastlerin paylaşıldığı Telegram grubuna t.me/sosbilorg adresinden katılabilirsiniz.